

УДК 581.6+581.9+582.361/.99+502

https://doi.org/10.53904/1682-2374/2025-27/8

Леонід В. ЛІСОВСЬКИЙ^{1,2} , Ігор Г. ОЛЬШАНСЬКИЙ^{3*} ,
Олександр Р. БАРАНСЬКИЙ⁴ , Людмила І. ДОВГОПОЛА⁵

¹ВСП "Немішаївський фаховий коледж НУБіП України"

вул. Технікумівська 4, с-ще Немішаєве, Бучанський р-н, Київська обл., 07854 Україна

²Київський індустріальний фаховий коледж КНУБА

вул. Новоукраїнська, 24а, м. Київ, 04112 Україна

³Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01601 Україна

⁴Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України

вул. Садово-Ботанічна, 1, м. Київ, 01014 Україна

⁵Університет Григорія Сковороди в Переяславі

вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Бориспільський р-н, Київська обл., 08401 Україна

*Correspondence: olshansky1982@ukr.net

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ НЕМІШАЇВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (БУЧАНСЬКИЙ РАЙОН, КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ, УКРАЇНА)

Ключові слова: флора, біорізноманіття, Полісся, регіональні дослідження

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ НЕМІШАЇВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (БУЧАНСЬКИЙ РАЙОН, КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ, УКРАЇНА). Леонід В. Лісовський, Ігор Г. Ольшанський, Олександр Р. Баранський, Людмила І. Довгопола – Мета цієї статті: скласти перелік лікарських рослин Немішаївської територіальної громади. Немішаївська територіальна громада знаходиться в Бучанському районі Київської області. Її площа – 80,1 км². Населення – понад 15 тис. Перелік лікарських рослин ми склали за результатами власних польових досліджень у 2022–2025 рр. та аналізу літературних даних. Ми з'ясували, що на території Немішаївської селищної територіальної громади ростуть (і/або раніше росли) 643 види лікарських рослин. Найбільша кількість таких видів рослин є у родинях Asteraceae, Rosaceae та Rosaceae. У Немішаївській територіальній громаді виявлено лікарські рослини: *Aegopodium podagraria*, *Convallaria majalis*, *Achillea millefolium* s.l., *Cichorium intybus*, *Helichrysum arenarium*, *Tussilago farfara*, *Pulmonaria obscura*, *Symphytum officinale*, *Humulus lupulus*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Robinia pseudoacacia*, *Hypericum perforatum*, *Origanum vulgare*, *Tilia cordata*, *Chelidonium majus*, *Crataegus monogyna*, *C. rhipidophylla*, *Potentilla erecta*, *Sambucus nigra*, *Viburnum opulus* та інші. У складеному нами переліку лікарських рослин 28 видів належать до рідкісних. 16 видів потребують охорони у Київській області. 12 видів рослин включені до Червоної книги України (2009): *Allium ursinum*, *Muscari botryoides*, *Iris sibirica*, *Lilium martagon*, *Cephalanthera longifolia*, *Dactylorhiza maculata*, *D. sambucina*, *Epipactis helleborine*, *Neottia nidus-avis*, *N. ovata*, *Platanthera bifolia* та *P. chlorantha*, – із яких *Muscari botryoides* вирощується як декоративна рослина, місцями трапляється здичавіло. Незважаючи на наявні заборони, *Allium ursinum* збирається місцевим населенням (як їстівна рослина).

MEDICINAL PLANTS IN THE NEMISHAIEVE HROMADA (BUCHA DISTRICT, KYIV OBLAST, UKRAINE). Leonid V. Lisovskyi, Ihor G. Olshanskyi, Olexandr R. Baransky, Liudmyla I. Dovhopola – Aim: to compile a list of medicinal plants of Nemishaieve hromada (territorial community). The Nemishaieve hromada is located in Bucha district of Kyiv region (Ukraine). Its area is 80.1 km². The population is over 15 thousand people. We compiled the list of medicinal plants based on the results of our own field research in 2022–2025 and the analysis of literature data. We found that 643 species of medicinal plants grow (and/or previously grew) on the territory of the

Received: 27 November 2025 / Revised: 22 December 2025 / Accepted: 26 December 2025

• CITATION

Lisovskyi, L.V., Olshanskyi, I.G., Baransky, O.R., Dovhopola, L.I. (2025). Medicinal plants in the Nemishaieve hromada (Bucha district, Kyiv oblast, Ukraine). *Biosphere Reserve "Askaniya Nova" Reports*, 27: 85–102. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.53904/1682-2374/2025-27/8>

Nemishaieva hromada. The largest number of medicinal plant species is in the families Asteraceae, Poaceae and Rosaceae. The following medicinal plants grow in the Nemishaieva hromada: *Aegopodium podagraria*, *Convallaria majalis*, *Achillea millefolium* s.l., *Cichorium intybus*, *Helichrysum arenarium*, *Tussilago farfara*, *Pulmonaria obscura*, *Symphytum officinale*, *Humulus lupulus*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Robinia pseudoacacia*, *Hypericum perforatum*, *Origanum vulgare*, *Tilia cordata*, *Chelidonium majus*, *Crataegus monogyna*, *C. rhipidophylla*, *Potentilla erecta*, *Sambucus nigra*, *Viburnum opulus* etc. In the list of medicinal plants compiled by us, 28 species are rare. 16 species require protection in the Kyiv region. 12 plant species are included in the Red Data Book of Ukraine (2009): *Allium ursinum*, *Muscari botryoides*, *Iris sibirica*, *Lilium martagon*, *Cephalanthera longifolia*, *Dactylorhiza maculata*, *D. sambucina*, *Epipactis helleborine*, *Neottia nidus-avis*, *N. ovata*, *Platanthera bifolia* and *P. chlorantha*, of which *Muscari botryoides* is grown as an ornamental plant, in some places it occurs wild. Despite existing prohibitions, *Allium ursinum* is collected by the local people (as an edible plant).

Немішаївська селищна територіальна громада знаходиться в Бучанському районі Київської області, обіймає площу 80,1 км², з населенням понад 15 тис. Наразі ми вивчаємо економічно цінні рослини на території цієї громади. Метою статті було скласти перелік лікарських рослин, які ростуть на території Немішаївської селищної територіальної громади.

У разі зацікавленості місцевих органів влади, знання про сировинні ресурси лікарських рослин може забезпечити раціональне використання природних багатств і охорону рідкісних та зникаючих видів на території громади. У деяких регіонах місцеві знання про лікарські рослини є частиною культурної спадщини громад. Їх вивчення допомагає зберегти традиційні методи лікування, рецепти настоїв, відварів тощо. У ряді країн (наприклад, в Індії, Саудівській Аравії), науковці інтенсивно досліджують лікарські рослини, які використовуються в народній медицині. Значними є здобутки в цій царині і на європейському континенті (Tobyn et al., 2016). Із накопиченням наукових ботанічних даних та розвитком громадянської науки, регіональні дослідження біорізноманіття не втрачають актуальності (Barkworth et al., 2020; Kochjarová, 2025).

Рослинний покрив Немішаївської територіальної громади вивчався дослідниками з початку XX сторіччя (Семенкевич, 1925; Бортняк, 1962, 1978; Андрієнко та ін., 1981; Ольшанський та ін., 2024, 2025). Відомості про історію цих досліджень наведені у одній з наших попередніх публікацій (Лісовський, Ольшанський, 2025). Лікарські рослини Київщини досліджували Л.І. Довгопола (2020), С.М. Білявський (2021), Ю.П. Шапран та ін. (2024). Важливі відомості про лікарські рослини Полісся наведено у зведенні Решетюк та ін. (2007).

Насамперед, про зростання лікарських рослин знаходимо відомості у флористичних роботах. Ю.М. Семенкевич (1925) для околиць селищ Немішаєве та Клавдієво-Тарасове наводив *Anemone nemorosa* L., М.М. Бортняк поблизу с. Микуличі на забур'яненних пасовищах знаходив *Camelina microcarpa* Andr. ex DC. (Блюм та ін., 2024), *Delphinium ajacis* L., *Erysimum repandum* L., *Lepidium perfoliatum* L., *Trigonella caerulea* (L.) Ser. (Бортняк, 1962). Т.Л. Андрієнко з колегами в урочищі Бабка поблизу с. Пороскотень виявили *Lilium martagon* L., *Dactylorhiza maculata* (L.) Soó, *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Neottia nidus-avis* (L.) Rich., *Neottia ovata* (L.) Hartm., *Platanthera bifolia* (L.) Rich. тощо (Андрієнко та ін., 1981). І.Х. Удра та П.О. Вавриш (1983) виявили популяції *Allium ursinum* L. та інших видів рослин поблизу с. Клавдієво-Тарасове. Ряд рідкісних видів рослин (частина з яких належить до лікарських) на території Немішаївської територіальної громади виявили М.В. Богомаз, Н.М. Шевченко (2019), О.В. Василюк та ін. (2019), О.С. Панчук та ін. (2019). Види рослин, які мають лікарські властивості, згадувалися і в наших попередніх публікаціях (Ольшанський та ін., 2024, 2025; Ольшанський, Лісовський, 2025; та ін.).

Таким чином, на території Немішаївської селищної громади ботанічні дослідження проводяться вже 100 років, але нами вперше зроблена спроба зібрати більш-менш повні відомості про видовий склад лікарських рослин на цій території.

Матеріали та методи досліджень

Перелік лікарських рослин ми склали за результатами власних польових досліджень у 2022–2025 рр. та аналізу літературних даних. Гербарні матеріали передані до Національного гербарію України (KW) – гербарію Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Фотографії рослин розміщували на сайті iNaturalist, де створено проєкт "Біорізноманіття Немішаївської ОТГ" (<https://www.inaturalist.org/projects/bioriznomanittia-nemishaivskoi-oth>).

Основними джерелами, за яким ми визначали належність рослин до лікарських, були монографії "Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення)" (Мінарченко, 2005) та "Лікарські папоротеподібні, плауноподібні та хвощеподібні України" (Мінарченко та ін., 2018), посилання на інші літературні джерела розміщено в тексті цієї статті. Номенклатура і таксономія, за окремими винятками, подана згідно з POWO (2025). Українські назви рослин, за окремими винятками, наведені за монографією В.М. Мінарченко, (2005). Оскільки ми сподіваємося, що результати нашої роботи будуть використовуватися у освітній діяльності, тому наводимо повністю латинські і українські назви таксонів.

Результати досліджень

Нижче наведено список лікарських рослин Немішаївської селищної громади. У списку прийняті наступні умовні позначення та скорочення:

культив. – вид рослин, який вирощується місцевим населенням на присадибних ділянках і/або в парках і скверах;

спонт. – вид рослин, який росте спонтанно або субспонтанно (тобто поблизу місць його вирощування);

ЧКУ 2009 – вид, занесений до Червоної книги України (2009);

РР Київ. обл. – вид зі Списку регіонально рідкісних, зникаючих видів рослин і грибів, які потребують охорони у Київській області, затверджений Рішенням №285-15-VI від 07 лютого 2012 року Київською обласною радою шостого скликання (Конішук та ін., 2012).

LYCOPODIOPHYTA

Lycopodiaceae: *Lycopodium clavatum* L. – плаун звичайний (плаун булавоподібний) [РР Київ. обл.] (Чурілов, 2015), *Lycopodium tristachyum* Pursh (*Diphasiastrum tristachyum* (Pursh) Holub) – зелениця триколоскова [ЧКУ 2009].

POLYPODIOPHYTA

Aspleniaceae: *Athyrium filix-femina* (L.) Roth – безщитник жіночий, *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh. – міхурниця ламка, *Onoclea struthiopteris* (L.) Roth (*Matteuccia struthiopteris* (L.) Tod.) – страусове перо звичайне [культив., спонт., РР Київ. обл.], *Thelypteris palustris* Schott – болотяна папороть звичайна (теліптерис болотний).

Dennstaedtiaceae: *Pteridium pinetorum* C.N.Page & R.R.Mill (*Pteridium aquilinum* subsp. *pinetorum* (C.N.Page & R.R.Mill) J.A.Thomson) – орляк сосновий.

Equisetaceae: *Equisetum arvense* L. – хвощ польовий, *Equisetum fluviatile* L. – хвощ річковий, *Equisetum hyemale* L. – хвощ зимуючий, *Equisetum palustre* L. – хвощ болотний, *Equisetum pratense* Ehrh. – хвощ лучний, *Equisetum sylvaticum* L. – хвощ лісовий.

Ophioglossaceae: *Ophioglossum vulgatum* L. – вужачка звичайна [РР Київ. обл.].

Polypodiaceae: *Dryopteris carthusiana* (Vill.) H.P.Fuchs – щитник шартрський, *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott – щитник чоловічий.

PINOPHYTA

Pinaceae: *Picea abies* (L.) H.Karst. – ялина звичайна (ялина європейська, смерека) [культив., РР Київ. обл.] (Патока, Дубовенко, 2012), *Pinus sylvestris* L. – сосна звичайна (Маніліч, Конечна, 2023).

MAGNOLIOPHYTA

Acoraceae: *Acorus calamus* L. – лепеха звичайна.

Alismataceae: *Alisma lanceolatum* With. – частуха ланцетна, *Alisma plantago-aquatica* L. – частуха подорожникова, *Sagittaria sagittifolia* L. – стрілолист звичайний (стрілиця звичайна).

Amaranthaceae (incl. Chenopodiaceae): *Amaranthus cruentus* L. – щириця закривавлена, *Amaranthus retroflexus* L. – щириця загнута, *Atriplex micrantha* Ledeb. – лутига дрібноцвіта, *Atriplex patula* L. – лутига розлога, *Atriplex tatarica* L. – лутига татарська, *Beta vulgaris* L. – буряк звичайний [культив.], *Chenopodium hybridum* (L.) S.Fuentes, Uotila & Borsch

(*Chenopodium hybridum* L.) – лободовник гібридний (лобода гібридна), *Chenopodium album* L. – лобода біла.

Amaryllidaceae: *Allium cepa* L. – цибуля городня [культив.], *Allium lusitanicum* Lam. (*Allium montanum* F.W.Schmidt) – цибуля португальська (цибуля гірська), *Allium sativum* L. – часник городній [культив.], *Allium ursinum* L. (рис. 1: В) – цибуля ведмежа (черемша) [ЧКУ 2009] (Удра, Вавриш, 1983; Баранський, 2024).

Apiaceae: *Aegopodium podagraria* L. – яглиця звичайна, *Anethum graveolens* L. – кріп запашний [культив.], *Anthriscus sylvestris* (L.) Hoffm. – буги́ла лісова, *Angelica sylvestris* L. – дягель лісовий, *Chaerophyllum aromaticum* L. – бутень запашний, *Chaerophyllum temulum* L. – бутень п'яний, *Cicuta virosa* L. – цику́та отруйна, *Conium maculatum* L. – болиголов плямистий, *Daucus carota* L. – морква звичайна (морква дика), *Eryngium planum* L. – миколайчики пласкі (миколайчики сині), *Heracleum sibiricum* L. – борщівник сибірський, *Levisticum officinale* W.D.J.Koch – любисток лікарський [культив.], *Oenanthe aquatica* (L.) Poir. – оме́г водяний, *Pastinaca sativa* L. (*Pastinaca sylvestris* Mill.) – пастернак посівний, *Petroselinum crispum* (Mill.) Fuss – петрушка кучерява [культив.], *Peucedanum oreoselinum* (L.) Moench – смовдь гірська, *Pimpinella saxifraga* L. – бедрина́ць ломикаменевий, *Sanicula europaea* L. – підлі́сник європейський, *Selinum carvifolia* (L.) L. – гірча кминолиста, *Torilis japonica* (Houtt.) DC. – приче́па звичайна (торилі́с японський).

Arosynaceae: *Asclepias syriaca* L. – ваточник сирійський, *Vinca minor* L. – барвінок малий [культив., спонт.], *Vincetoxicum hirundinaria* Medik. – ластовень звичайний.

Araceae (incl. Lemnaceae): *Calla palustris* L. – образки болотні [РР Київ. обл.], *Lemna minor* L. – ряска мала, *Lemna trisulca* L. – ряска триборозенчаста (ряска триборозниста), *Spirodela polyrhiza* (L.) Schleid. – спіродела багатокоренева (завитка ряснокоренева), *Wolffia arrhiza* (L.) Horkel ex Wimm. – вольфія безкоренева [РР Київ. обл.] (Ольшанський, Лісовський, 2024).

Araliaceae: *Hedera helix* L. – плющ звичайний [культив.].

Aristolochiaceae: *Aristolochia clematitis* L. – хвилівник звичайний, *Asarum europaeum* L. – копитняк європейський.

Asparagaceae: *Asparagus officinalis* L. – холодок лікарський, *Convallaria majalis* L. – конвалія звичайна, *Maianthemum bifolium* (L.) F.W.Schmidt – веснівка дволиста, *Muscari botryoides* (L.) Mill. – гадюча цибулька гроноподібна [культив., спонт., ЧКУ 2009] (Ольшанський, Лісовський, 2025), *Ornithogalum umbellatum* L. – рястка зонтична [культив., спонт., РР Київ. обл.], *Polygonatum multiflorum* (L.) All. – купина багатоквіткова, *Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce – купина запашна.

Asphodelaceae: *Hemerocallis fulva* (L.) L. – лілійник рудуватий [культив., спонт.].

Asteraceae: *Achillea millefolium* L. agg. (див. рис. 1: А) – деревій звичайний, *Ambrosia artemisiifolia* L. – амброзія полинолиста, *Antennaria dioica* (L.) Gaertn. – котячі лапки дводомні [РР Київ. обл.] (Андрієнко та ін., 1981), *Anthemis ruthenica* M.Bieb. – роман руський, *Arctium lappa* L. – лопух великий (Мацюк та ін., 2021), *Arctium minus* (Hill) Bernh. – лопух малий, *Arctium tomentosum* Mill. – лопух повстистий (лопух павутинистий) (Опрошанська та ін., 2022), *Artemisia absinthium* L. – полин гіркий, *Artemisia campestris* L. – полин-нехворощ (полин польовий), *Artemisia marschalliana* Spreng. – полин Маршалла, *Artemisia vulgaris* L. – чорнобиль (полин звичайний), *Bellis perennis* L. – стокротки багаторічні [культив., спонт.], *Bidens cernua* L. – череда поникла, *Bidens frondosa* L. – череда листяна, *Bidens tripartita* L. – череда тридільна (череда трироздільна), *Calendula officinalis* L. – нагі́дки лікарські [культив., спонт.], *Carduus acanthoides* L. – будяк звичайний, *Carduus crispus* L. – будяк кучерявий, *Carlina biebersteinii* Bernh. ex Hornem. – відка́сник Біберштайна (відка́сник Біберштейна), *Centaurea cyanus* L. – волошка синя, *Centaurea diffusa* Lam. – волошка розлога, *Centaurea jacea* L. agg. – волошка лучна, *Chondrilla juncea* L. – батоги звичайні (хондри́ла ситникоподібна), *Cichorium intybus* L. (див. рис. 1: С) – цикорій дикий (Петрові батоги), *Cirsium arvense* (L.) Scop. (*Cirsium setosum* (Willd.) Besser) – осот польовий, *Cirsium oleraceum* (L.) Scop. – осот городній, *Cirsium palustre* (L.) Scop. – осот болотний, *Cirsium vulgare* (Savi) Ten. – осот звичайний, *Crepis tectorum* L. – скереда покрівельна, *Erigeron canadensis* L. (*Conyza canadensis* (L.) Cronquist) – зли́нка канадська (народна назва: затки́гузно), *Eupatorium cannabinum* L. – сідач конопляний (Кініченко, 2024), *Euphrosyne*

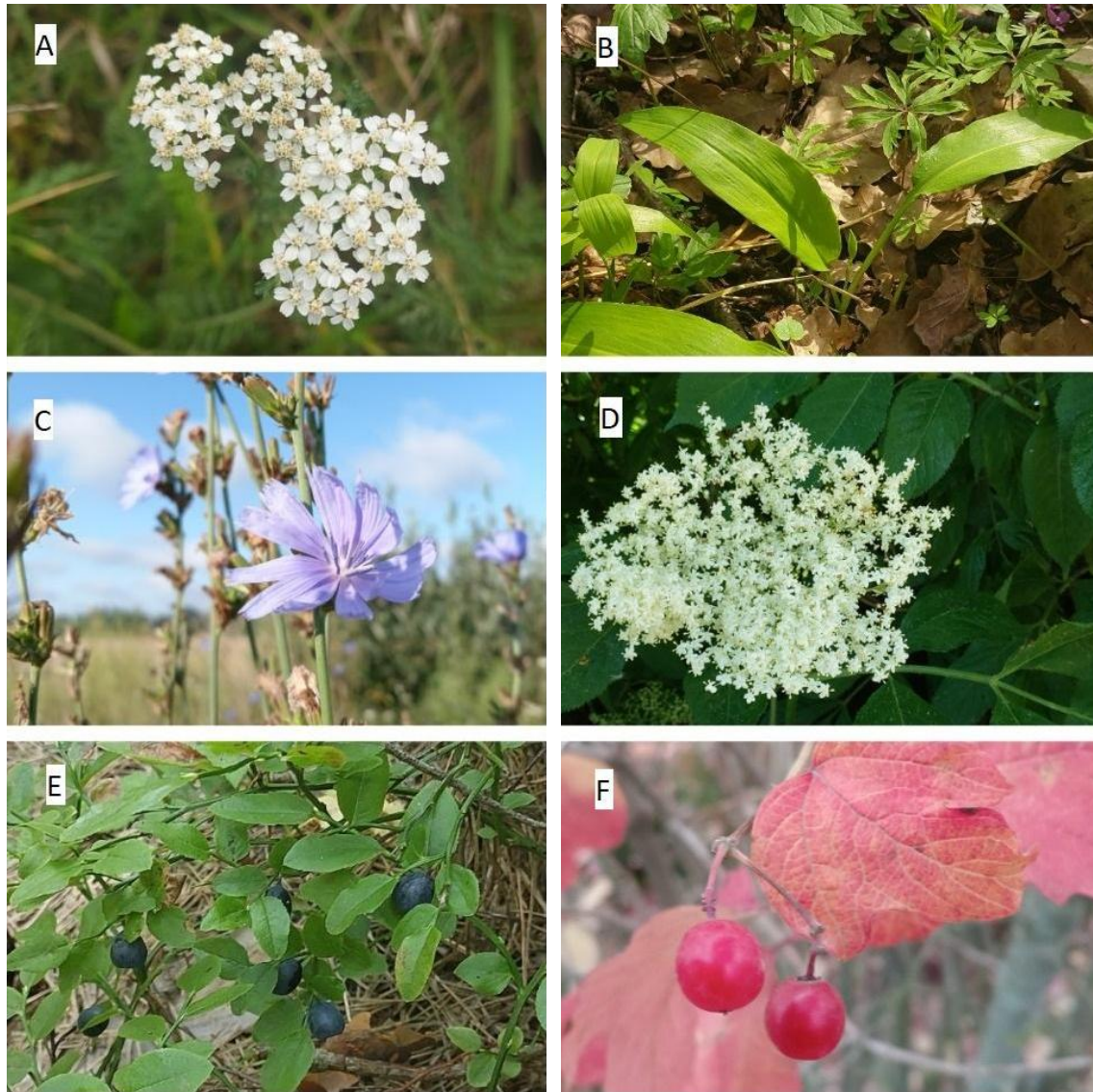

Рисунок 1. Лікарські рослини Немішаївської селищної громади: А – *Achillea millefolium* (с-ще Клавдієво-Тарасове, 13.X. 2024), В – *Allium ursinum* (на зх. від с-ще Клавдієво-Тарасове, 17.IV. 2023), С – *Cichorium intybus* (с-ще Немішаєве, 07.VIII. 2024), D – *Sambucus nigra* (с. Микуличі, 27.V. 2024), Е – *Vaccinium myrtillus* (на зх. від с-ще Клавдієво-Тарасове, 13.VII. 2023), F – *Viburnum opulus* (на пд. від с. Микуличі, 17.X. 2025). Автори фотографій: О. Баранський (А, В, D, Е) та І. Ольшанський (С, F).

Figure 1. Medicinal plants of the Nemishaieve hromada: A – *Achillea millefolium* (Klavdievo-Tarasove, 13.X. 2024), B – *Allium ursinum* (Klavdievo-Tarasove, 17.IV. 2023), C – *Cichorium intybus* (Nemishaieve, 07.VIII. 2024), D – *Sambucus nigra* (Mykulychi, 27.V. 2024), E – *Vaccinium myrtillus* (Klavdievo-Tarasove, 13.VII. 2023), F – *Viburnum opulus* (Mykulychi, 17.X. 2025). Authors of the photos: O. Baransky (A, B, D, E) and I. Olshanskyi (C, F).

xanthiifolia (Nutt.) A.Gray (*Cyclachaena xanthiifolia* (Nutt.) Fresen., *Iva xanthiifolia* Nutt.) – чорношир нетреболистий, *Filago arvensis* L. – жабник польовий, *Galinsoga parviflora* Cav. – галінсога дрібноkwіткова (незбутниця дрібноkwіта), *Gnaphalium uliginosum* L. – сухоkwіт багновий, *Grindelia squarrosa* (Pursh) Dunal – гринделія розчепірена, *Helianthus annuus* L. – соняшник однорічний [культив., спонт.], *Helianthus tuberosus* L. – топінамбур (соняшник бульбистий), *Helichrysum arenarium* (L.) Moench – цмин пісковий, *Hieracium umbellatum* L. – нечуївітер зонтичний, *Hypochaeris radicata* L. – поросинець укорінливий, *Inula helenium* L. – оман високий, *Jacobaea vulgaris* Gaertn. (*Senecio jacobaea* L.) – жовтозілля Якова, *Lactuca*

muralis (L.) Gaertn. (*Mycelis muralis* (L.) Dumort.) – латук постінний (латук муровий, салатник лісовий), *Lactuca serriola* L. – латук дикий (салат компасний), *Lapsana communis* L. – празелень звичайна, *Matricaria chamomilla* L. (*Chamomilla recutita* (L.) Rauschert) – ромашка лікарська, *Onopordum acanthium* L. – татарник звичайний, *Pentanema britannica* (L.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort. (*Inula britannica* L.) – оман британський, *Pentanema salicinum* (L.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort. (*Inula salicina* L.) – оман верболистий, *Picris hieracioides* L. – гіркуша нечуйвітрова (гірчанка нечуйвітрова), *Pilosella echiioides* (Lum.) F.W.Schultz & Sch.Bip. – нечуйвітерець синякоподібний, *Pilosella officinarum* F.W.Schultz & Sch.Bip. (*Hieracium pilosella* L.) – нечуйвітер волохатий, *Scorzoneroideae autumnalis* (L.) Moench (*Leontodon autumnalis* L.) – любочки осінні, *Senecio sylvaticus* L. – жовтозілля лісове, *Senecio vulgaris* L. – жовтозілля звичайне, *Serratula tinctoria* L. – серпій фарбувальний, *Solidago canadensis* L. – золотушник канадський (Двірна, 2020), *Solidago virgaurea* L. – золотушник звичайний, *Sonchus arvensis* L. – жовтий осот польовий, *Sonchus asper* (L.) Hill – жовтий осот шорсткий, *Sonchus oleraceus* L. – жовтий осот городній, *Tagetes erecta* L. – чорнобривці розлогі [культив.], *Tagetes patula* L. – чорнобривці прямостоячі [культив.] (Малюгіна та ін., 2013; Bahan et al., 2025), *Tanacetum corymbosum* (L.) Sch.Bip. (*Pyrethrum corymbosum* (L.) Scop.) – пижмо щиткове, *Tanacetum vulgare* L. – пижмо звичайне, *Taraxacum officinale* F.H.Wigg. agg. – кульбаба лікарська, *Tragopogon dubius* Scop. (*Tragopogon major* Jacq.) – козельці звичайні, *Tragopogon orientalis* L. – козельці східні, *Tripleurospermum inodorum* (L.) Sch.Bip. (*Chamomilla inodora* (L.) K.Koch, *Matricaria inodora* L.) – триреберник непахучий (ромашка непахуча), *Tussilago farfara* L. – підбіл звичайний (мати-й-мачуха), *Xanthium orientale* L. (*Xanthium italicum* Moretti, *Xanthium pensylvanicum* Wallr., *Xanthium ripicola* Holub) – нетреба східна, *Xanthium spinosum* L. – нетреба колюча, *Xanthium strumarium* L. (*Xanthium sibiricum* Patr. ex Widder) – нетреба звичайна (Ольшанський та ін., 2024).

Balsaminaceae: *Impatiens parviflora* DC. – розрив-трава дрібноквіткова.

Berberidaceae: *Berberis vulgaris* L. – барбарис звичайний [культив., спонт.].

Betulaceae: *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. – вільха клейка (вільха чорна), *Betula pendula* Roth – береза повисла, *Betula pubescens* Ehrh. – береза пухнаста, *Carpinus betulus* L. – граб звичайний, *Corylus avellana* L. – ліщина звичайна.

Boraginaceae: *Anchusa officinalis* L. – воловик лікарський, *Asperugo procumbens* L. – гостриця лежача, *Buglossoides arvensis* (L.) I.M.Johnst. – горобине насіння польове (горобейник польовий), *Cynoglossum officinale* L. – чорнокорінь лікарський, *Echium vulgare* L. – синяк звичайний, *Myosotis scorpioides* L. (*Myosotis palustris* (L.) Hill) – незабудка болотна, *Myosotis sylvatica* Ehrh. ex Hoffm. – незабудка лісова, *Nonea pulla* (L.) DC. – куряча сліпота звичайна, *Pulmonaria obscura* Dumort. (*Pulmonaria officinalis* subsp. *obscura* (Dumort.) Murb.) – медунка темна, *Symphytum asperum* Lepesch. – живокіст шорсткий [культив., спонт.], *Symphytum caucasicum* M.Bieb. – живокіст кавказький [культив., спонт.], *Symphytum officinale* L. – живокіст лікарський (Гонтова, 2009; Salehi et al., 2019).

Brassicaceae: *Alliaria petiolata* (M.Bieb.) Cavara & Grande – кінський часник черешковий, *Arabidopsis thaliana* (L.) Heynh. – різушка Таля (гусимка звичайна), *Armoracia rusticana* G.Gaertn., B.Mey. & Scherb. – хрін звичайний, *Barbarea stricta* Andr. ex Besser – суріпиця пряма, *Barbarea vulgaris* W.T.Aiton – суріпиця звичайна, *Berteroa incana* (L.) DC. – гикавка сіра, *Brassica oleracea* L. – капуста городня, *Brassica rapa* L. (*Brassica campestris* L.) – ріпа, суріпиця, турнепс, *Bunias orientalis* L. – свербіга східна, *Camelina microcarpa* Andr. ex DC. – ріжій дрібноплідий (Бортняк, 1962), *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. – грицики звичайні, *Cardamine amara* L. – жеруха гірка, *Cardamine bulbifera* (L.) Crantz (*Dentaria bulbifera* L.) – зубниця бульбиста (жеруха бульбиста), *Cardamine impatiens* L. – жеруха недоторкана, *Descurainia sophia* (L.) Webb ex Prantl – кудрявець Софії (кучерявець Софії), *Diploaxis tenuifolia* (L.) DC. – дворятник тонколистий, *Draba verna* L. (*Erophila verna* (L.) DC.) – крупка весняна, *Eruca sativa* Mill. – рукола [культив., спонт.], *Erysimum cheiranthoides* L. – жовтушник дрібноцвітий (жовтушник лакфіолевидний), *Erysimum repandum* L. – жовтушник розчепірений (Бортняк, 1962), *Hesperis matronalis* L. – вечорниці духмяні (нічна фіалка), *Lepidium densiflorum* Schrad. – хрінниця густоцвіта, *Lepidium draba* L. (*Cardaria draba* (L.) Desv.) – хрінниця крупкова, *Lepidium perfoliatum* L. – хрінниця пронизаноліста (Бортняк, 1962), *Mutarda*

arvensis (L.) D.A.German (*Sinapis arvensis* L.) – гірчиця польова, *Raphanus raphanistrum* L. – редька дика, *Raphanus raphanistrum* subsp. *sativus* (L.) Schmalh. (*Raphanus sativus* L.) – редька городня (редька посівна) [культив., спонт.], *Rorippa amphibia* (L.) Besser – водяний хрін земноводний, *Rorippa austriaca* (Crantz) Besser – водяний хрін австрійський, *Rorippa palustris* (L.) Besser – водяний хрін болотний, *Rorippa sylvestris* (L.) Besser – водяний хрін лісовий, *Sinapis alba* L. – гірчиця біла [культив., спонт.], *Sisymbrium altissimum* L. – сухоребрик високий, *Sisymbrium loeselii* L. – сухоребрик Льозеля, *Sisymbrium officinale* (L.) Scop. – сухоребрик лікарський, *Thlaspi arvense* L. – талабан польовий, *Turritis glabra* L. – пужник голий.

Butomaceae: *Butomus umbellatus* L. – сусак звичайний.

Campanulaceae: *Campanula glomerata* L. – дзвоники скупчені, *Campanula patula* L. – дзвоники розлогі, *Campanula persicifolia* L. – дзвоники персиколісті, *Campanula rapunculoides* L. – дзвоники однобічні, *Campanula trachelium* L. – дзвоники кропиволісті, *Jasione montana* L. – аґалік-трава гірська.

Cannabaceae: *Cannabis sativa* L. (*Cannabis ruderalis* Janisch.) – коноплі звичайні (коноплі посівні), *Humulus lupulus* L. – хміль звичайний.

Caprifoliaceae (incl. Dipsacaceae, Valerianaceae): *Dipsacus laciniatus* L. – черсак розрізанолистий, *Knautia arvensis* (L.) Coult. – свербіжниця польова, *Lonicera caprifolium* L. – жимолость козолиста [культив., спонт.], *Lonicera tatarica* L. – жимолость татарська, *Scabiosa ochroleuca* L. – скабіоза блідо-жовта, *Valeriana officinalis* L. s.l. – валер'яна лікарська.

Caryophyllaceae: *Arenaria serpyllifolia* L. – піщанка чебрецелиста, *Cerastium arvense* L. – роговик польовий, *Cerastium holosteoides* Fr. – роговик ланцетолистий, *Cerastium semidecandrum* L. (*Cerastium rotundatum* Schur) – роговик п'ятитичинковий (роговик круглолистий), *Dianthus armeria* L. – гвоздика армерієподібна, *Dianthus borbasii* Vandas – гвоздика Борбаша, *Dianthus deltoides* L. – гвоздика дельтоподібна, *Herniaria glabra* L. – остудник голий, *Herniaria polygama* J.Gay – остудник полігамний (остудник багатошлюбний), *Holosteum umbellatum* L. – костянець парасольковий, *Psammophiliella muralis* (L.) Ikonn. – лищичка польова (пісколюбочка мурова), *Saponaria officinalis* L. – мильнянка лікарська (собаче мило), *Scleranthus annuus* L. – червець однорічний, *Scleranthus perennis* L. – червець багаторічний, *Silene flos-cuculi* (L.) Greuter & Burdet (*Coronaria flos-cuculi* (L.) A.Braun) – смілка зозулин цвіт, *Silene latifolia* subsp. *alba* (Mill.) Greuter & Burdet (*Silene alba* (Mill.) E.H.L.Krause, *Melandrium album* (Mill.) Garcke) – смілка широколиста біла, *Silene nutans* L. – смілка поникла, *Silene vulgaris* (Moench) Garcke (*Oberna behen* (L.) Ikonn.) – смілка звичайна, *Spergula arvensis* L. – шпегрель польовий, *Spergularia rubra* (L.) J.Presl & C.Presl – стелюшок червоний, *Stellaria aquatica* (L.) Scop. (*Myosoton aquaticum* (L.) Moench) – зірочник водний (слабник водний), *Stellaria graminea* L. – зірочник злакоподібний, *Stellaria media* (L.) Vill. – зірочник середній, *Stellaria nemorum* L. – зірочник гайовий, *Stellaria palustris* Ehrh. ex Hoffm. – зірочник болотний, *Viscaria vulgaris* Bernh. (*Steris viscaria* (L.) Raf.) – смолівка звичайна.

Celastraceae: *Euonymus europaeus* L. – бруслина європейська, *Euonymus verrucosus* Scop. – бруслина бородавчаста.

Ceratophyllaceae: *Ceratophyllum demersum* L. – кушир занурений.

Cistaceae: *Helianthemum nummularium* (L.) Mill. – сонццвіт звичайний (сонянка звичайна).

Convolvulaceae: *Calystegia sepium* (L.) R.Br. – плетуха звичайна, *Convolvulus arvensis* L. – березка польова, *Cuscuta europaea* L. – повитиця європейська, *Ipomoea purpurea* (L.) Roth – кручені паничі пурпурові [культив., спонт.].

Cornaceae: *Cornus alba* L. (*Swida alba* (L.) Opiz) – дерен білий, *Cornus mas* L. – дерен справжній, *Cornus sanguinea* L. (*Swida sanguinea* (L.) Opiz) – дерен-свидина.

Crassulaceae: *Hylotelephium maximum* (L.) Holub (*Sedum maximum* (L.) Hoffm.) – заяча капуста найбільша (очиток великий), *Sedum acre* L. – очиток їдкий, *Sedum album* L. – очиток білий, *Sedum pallidum* M.Bieb. – очиток блідий (Yaylı et al., 2009; Shynder, Negrash, 2020), *Sedum sexangulare* L. – очиток шестирядний.

Cucurbitaceae: *Cucumis sativus* L. – огірок посівний [культив., спонт.], *Cucurbita pepo* L. – гарбуз звичайний [культив., спонт.], *Echinocystis lobata* (Michx.) Torr. & A.Gray. – їжак-плідник виткий, *Thladiantha dubia* Bunge – тладіанта сумнівна (Ольшанський та ін., 2024).

Cyperaceae: *Carex acuta* L. – осока гостра, *Carex acutiformis* Ehrh. – осока гостровидна, *Carex hirta* L. – осока шорстка, *Carex melanostachya* M.Bieb. ex Willd. – осока чорноколоса, *Carex michelii* Host – осока Мікелі, *Carex montana* L. – осока гірська, *Carex nigra* (L.) Reichard – осока чорна, *Carex pilosa* Scop. – осока волосиста, *Carex praecox* Schreb. – осока рання, *Carex pseudocyperus* L. – осока несправжньоосмикавцева, *Carex remota* L. – осока рідкоколоса, *Carex riparia* Curtis – осока побережна, *Carex spicata* Huds. – осока колосиста, *Eleocharis palustris* (L.) Roem. & Schult. – ситняг болотний, *Scirpus sylvaticus* L. – комиш лісовий (Danylyk, Olshanskyi, 2021).

Droseraceae: *Drosera rotundifolia* L. – росичка круглолиста [РР Київ. обл.].

Elaeagnaceae: *Elaeagnus angustifolia* L. – маслинка вузьколиста, *Hippophae rhamnoides* L. – обліпиха звичайна [культив., спонт.] (Мегалінська та ін., 2024).

Ericaceae: *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng. – мучниця звичайна [РР Київ. обл.] (Андрієнко та ін., 1981; Чурилов, 2019), *Calluna vulgaris* (L.) Hull – верес звичайний, *Chimaphila umbellata* (L.) W.P.C.Barton – зимолюбка зонтична [РР Київ. обл.] (Коврегін та ін., 2024), *Monotropa hypopitys* L. (*Hypopitys monotropa* Crantz) – під'ялиник звичайний, *Orthilia secunda* (L.) House – ортилія однобока, *Vaccinium myrtillus* L. (див. рис. 1: Е) – чорниця звичайна, *Vaccinium vitis-idaea* L. – брусниця.

Euphorbiaceae: *Euphorbia cyparissias* L. – молочай кипарисовий, *Euphorbia helioscopia* L. – молочай соняшний (молочай досонячний), *Euphorbia virgata* Waldst. & Kit. – молочай прутяний, *Mercurialis perennis* L. – переліска багаторічна.

Fabaceae: *Amorpha fruticosa* L. – аморфа кущова, *Astragalus glycyphyllos* L. – астрагал солодколистий, *Caragana arborescens* Lam. – карагана дерев'яниста, *Chamaecytisus ruthenicus* (Fisch. ex Woł.) Klásk. – зіновать руська, *Coronilla varia* L. (*Securigera varia* (L.) Lassen) – в'язіль барвистий, *Genista tinctoria* L. – дрік красильний, *Lathyrus niger* (L.) Bernh. – чина чорна, *Lathyrus pratensis* L. – чина лучна, *Lathyrus sylvestris* L. – чина лісова, *Lathyrus tuberosus* L. – чина бульбиста, *Lathyrus vernus* (L.) Bernh. – чина весняна, *Lotus corniculatus* L. – лядвенець рогатий, *Medicago falcata* L. – люцерна серпувата, *Medicago lupulina* L. – люцерна хмелеподібна, *Medicago sativa* L. – люцерна посівна, *Melilotus albus* Medik. – буркун білий, *Melilotus officinalis* (L.) Lam. – буркун лікарський, *Phaseolus vulgaris* L. – квасоля звичайна [культив.], *Pisum sativum* L. (*Lathyrus oleraceus* Lam.) – горох посівний, *Robinia pseudoacacia* L. – робінія звичайна (біла акація), *Trifolium alpestre* L. – конюшина альпійська, *Trifolium arvense* L. – конюшина польова, *Trifolium hybridum* L. – конюшина гібридна, *Trifolium medium* L. – конюшина середня, *Trifolium montanum* L. – конюшина гірська, *Trifolium pratense* L. – конюшина лучна, *Trifolium repens* L. – конюшина повзуча, *Trigonella caerulea* (L.) Ser. – гуньба блакитна (Бортняк, 1962), *Vicia cracca* L. – горошок мишачий, *Vicia sativa* L. – вика звичайна (горошок посівний), *Vicia sepium* L. – вика підтинна, *Vicia tetrasperma* (L.) Schreb. – вика чотиринасінна, *Vicia villosa* Roth – вика волохата.

Fagaceae: *Fagus sylvatica* L. – бук звичайний (бук лісовий) [культив. в лісі біля с-ща Клавдієво-Тарасове], *Quercus robur* L. – дуб звичайний.

Gentianaceae: *Centaurium erythraea* Rafn – золототисячник звичайний.

Geraniaceae: *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. – грабельки звичайні, *Geranium collinum* Stephan ex Willd. – журавець пагорбовий [на території Немішаївської громади цей вид є чужорідним], *Geranium palustre* L. – журавець болотний, *Geranium pusillum* L. – журавець дрібний, *Geranium robertianum* L. – журавець смердючий (герань Роберта), *Geranium sanguineum* L. – журавець кривавий (герань криваво-червона), *Geranium sibiricum* L. – журавець сибірський.

Grossulariaceae: *Ribes nigrum* L. – смородина чорна, *Ribes rubrum* L. – порічки, *Ribes uva-crispa* L. (*Grossularia reclinata* (L.) Mill.) – агрус [на території Немішаївської громади *Ribes nigrum* належить до дикорослих видів, а культурні сорти смородини вирощуються місцевим населенням; решта видів культивуються і подекуди трапляються зди́чавіло].

Hydrangeaceae: *Philadelphus coronarius* L. – садовий жасмин вінцевий [культив.].

Hydrocharitaceae: *Elodea canadensis* Michx. – елодея канадська, *Hydrocharis morsus-ranae* L. – жабурник звичайний.

Hypericaceae: *Hypericum perforatum* L. – звіробій звичайний (Семенко, Поспелов, 2024).

Iridaceae: *Iris pseudacorus* L. – півники болотні, *Iris sibirica* L. – півники сибірські [ЧКУ 2009] (Подорожний, 2012).

Juglandaceae: *Juglans regia* L. – горіх волоський [культив., спонт.].

Juncaceae: *Juncus articulatus* L. – ситник членистий, *Juncus bufonius* L. – ситник ропуховий, *Juncus compressus* Jacq. – ситник стиснутий, *Juncus conglomeratus* L. – ситник скупчений, *Juncus effusus* L. – ситник розлогий, *Juncus inflexus* L. – ситник пониклий (ситник сизий), *Juncus tenuis* Willd. – ситник тонкий, *Luzula campestris* (L.) DC. – ожика рівнинна, *Luzula multiflora* (Ehrh.) Lej. – ожика багатоквіткова, *Luzula pilosa* (L.) Willd. – ожика волосиста (Ольшанський, 2008; Ольшанський, Федорончук, 2011; 2012; Danylyk, Olshanskyi, 2021).

Lamiaceae: *Ajuga genevensis* L. – горлянка женеvська, *Ajuga reptans* L. – горлянка повзуча, *Ballota nigra* L. – м'яточник чорний, *Betonica officinalis* L. – буквиця лікарська, *Clinopodium acinos* (L.) Kuntze (*Acinos arvensis* (Lam.) Dandy) – щербрушка польова (пахучка польова), *Clinopodium vulgare* L. – пахучка звичайна, *Galeopsis bifida* Boenn. – жабрій дводільний (жабрій двонадрізнний), *Galeopsis ladanum* L. – жабрій ладанний, *Glechoma hederacea* L. – розхідник звичайний, *Glechoma hirsuta* Waldst. & Kit. – розхідник шорсткий, *Lamium galeobdolon* (L.) L. (*Galeobdolon luteum* Huds.) – зеленчук жовтий, *Lamium maculatum* (L.) L. – глуха кропива плямиста, *Lamium purpureum* L. – глуха кропива пурпурова, *Lycopus europaeus* L. – вовконіг європейський, *Melissa officinalis* L. – меліса лікарська [культив., спонт.], *Mentha arvensis* L. – м'ята польова, *Mentha longifolia* (L.) L. – м'ята довголиста, *Mentha × piperita* L. – м'ята перцева [культив.] (Мегалінська та ін., 2024), *Ocimum basilicum* L. – васильки справжні [культив.], *Origanum vulgare* L. – материнка звичайна, *Prunella vulgaris* L. – суховершки звичайні, *Salvia pratensis* L. – шавлія лучна, *Salvia sclarea* L. – шавлія мускатна [культив., спонт.], *Scutellaria galericulata* L. – шоломниця звичайна, *Stachys palustris* L. – чистець болотний, *Stachys sylvatica* L. – чистець лісовий, *Thymus pulegioides* L. – чебрець блошиний (чебрець широколистий), *Thymus serpyllum* L. – чебрець повзучий.

Liliaceae: *Gagea lutea* (L.) Ker Gawl. – зірочки жовті, *Lilium martagon* L. – лілія лісова [ЧКУ 2009].

Lythraceae: *Lythrum salicaria* L. – плакун верболистий, *Lythrum virgatum* L. – плакун прутяний.

Malvaceae (incl. Tiliaceae): *Alcea rosea* L. – рожа садова (Hanif et al., 2019; Abutaha et al., 2024), *Malva pusilla* Sm. – калачики дрібненькі, *Malva sylvestris* L. – калачики лісові, *Malva thuringiaca* (L.) Vis. (*Lavatera thuringiaca* L.) – лаватера тюрінгська, *Tilia cordata* Mill. – липа серцелиста, *Tilia platyphyllos* Scop. – липа широколиста [культив., спонт.].

Melanthiaceae: *Paris quadrifolia* L. – вороняче око звичайне, *Veratrum lobelianum* Bernh. – чемериця Лобеля [РР Київ. обл.] (Чурилов, 2015).

Moraceae: *Morus alba* L. – шовковиця біла [культив., спонт.].

Nyctaginaceae: *Mirabilis nyctaginea* (Michx.) MacMill. (*Oxybaphus nyctagineus* (Michx.) Sweet) – мірабіліс нічноцвітний.

Oleaceae: *Fraxinus excelsior* L. – ясен звичайний, *Ligustrum vulgare* L. – бирючина звичайна [культив., спонт.], *Syringa vulgaris* L. – бузок звичайний [культив., спонт.].

Onagraceae: *Circaea lutetiana* L. – відьмине зілля звичайне, *Epilobium angustifolium* L. (*Chamaenerion angustifolium* (L.) Scop.) – Іван-чай, *Epilobium hirsutum* L. – зніт шорсткий, *Epilobium parviflorum* Schreb. – зніт дрібноцвітний, *Epilobium tetragonum* L. – зніт чотиригранний, *Oenothera biennis* L. – енотера дворічна.

Orchidaceae: *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch – булатка довголиста, *Dactylorhiza maculata* (L.) Soó – зозульки плямисті (пальчатокорінник плямистий), *Dactylorhiza sambucina* (L.) Soó – зозульки бузинові (пальчатокорінник бузиновий), *Epipactis helleborine* (L.) Crantz – коручка чемерникоподібна, *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. – гніздівка звичайна, *Neottia ovata* (L.) Hartm. (*Listera ovata* (L.) R.Br.) – зозулині сльози яйцеподібні, *Platanthera bifolia* (L.) Rich. – любка дволиста, *Platanthera chlorantha* (Custer) Rchb. – любка зеленоквіткова (Андрієнко та ін., 1981; Чурилов, 2015; Баранський, 2024). Примітка: всі види цієї родини є рідкісними і внесеними до Червоної книги України (2009).

Orobanchaceae: *Lathraea squamaria* L. – петрів хрест лускатий, *Melampyrum nemorosum* L. – перестріч гайовий, *Melampyrum pratense* L. – перестріч лучний, *Odontites vulgaris* Moench – кравник звичайний, *Rhinanthus major* L. (*Rhinanthus serotinus* (Schönh.) Oborny) – дзвінець великий.

Oxalidaceae: *Oxalis corniculata* L. (*Xanthoxalis corniculata* (L.) Small) – квасениця ріжквата (квасениця рогата), *Oxalis stricta* L. (*Xanthoxalis stricta* (L.) Small) – квасениця пряма.

Papaveraceae: *Chelidonium majus* L. – чистотіл звичайний, *Corydalis cava* (L.) Schweigg. & Körte subsp. *cava* – ряст порожнистий, *Corydalis solida* (L.) Clairv. – ряст ущільнений (ряст щільний), *Eschscholzia californica* Cham. – ешшольція каліфорнійська [культив., спонт.] (Al-Snafi, 2017), *Macleaya cordata* (Willd.) R.Br. – макля серцеподібна [культив., спонт.], *Papaver rhoeas* L. – мак дикий.

Phytolaccaceae: *Phytolacca acinosa* Roxb. – лаконос ягідний, *Phytolacca americana* L. – лаконос американський (Marinaş et al., 2021; Ольшанський та ін., 2024; Khalid et al., 2025).

Plantaginaceae: *Digitalis grandiflora* Mill. – наперстянка великоквіткова [РР Київ. обл.] (Андрієнко та ін., 1981), *Linaria genistifolia* (L.) Mill. – льонок дроколистий, *Linaria vulgaris* Mill. – льонок звичайний, *Plantago lanceolata* L. – подорожник ланцетолистий, *Plantago major* L. – подорожник великий, *Plantago media* L. – подорожник середній, *Veronica arvensis* L. – вероніка польова, *Veronica chamaedrys* L. – вероніка дібровна, *Veronica incana* L. – вероніка сива, *Veronica longifolia* L. – вероніка довголиста, *Veronica officinalis* L. – вероніка лікарська, *Veronica polita* Fr. – вероніка витончена, *Veronica scutellata* L. – вероніка щиткова, *Veronica serpyllifolia* L. – вероніка чебрецелиста, *Veronica spicata* L. – вероніка колосиста, *Veronica verna* L. – вероніка весняна.

Poaceae: *Agrostis capillaris* L. (*Agrostis tenuis* Sibth.) – мітлиця тонка, *Agrostis gigantea* Roth – мітлиця велетенська, *Alopecurus aequalis* Sobol. – китник рівний, *Alopecurus arundinaceus* Poir. – китник очеретяний, *Alopecurus pratensis* L. – китник лучний, *Anthoxanthum odoratum* L. – пахуча трава звичайна, *Arrhenatherum elatius* (L.) P.Beauv. ex J.Presl & C.Presl – райграс високий, *Brachypodium sylvaticum* (Huds.) P.Beauv. – куцоніжка лісова, *Briza media* L. – трясучка середня, *Bromus inermis* Leyss. (*Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub) – стоколос безостий, *Calamagrostis arundinacea* (L.) Roth – кунічник очеретяний, *Calamagrostis epigejos* (L.) Roth – кунічник наземний, *Corynephorus canescens* (L.) P.Beauv. – булавоносець сіруватий, *Cynosurus cristatus* L. – гребінниця звичайна (гребінник звичайний), *Dactylis glomerata* L. – грястиця збірна, *Danthonia decumbens* (L.) DC. (*Sieglingia decumbens* (L.) Bernh.) – дантонія полегла, *Deschampsia cespitosa* (L.) P.Beauv. – щучник дернистий, *Digitaria sanguinalis* (L.) Scop. – пальчатка кривава, *Echinochloa crus-galli* (L.) P.Beauv. – плоскуха звичайна (куряче просо), *Elymus repens* (L.) Gould (*Agropyron repens* (L.) P.Beauv., *Elytrigia repens* (L.) Nevski) – пирій повзучий (Мегалінська та ін., 2024), *Festuca ovina* L. agg. – костриця овеча, *Festuca rubra* L. – костриця червона, *Glyceria fluitans* (L.) R.Br. – лепешняк плавучий, *Glyceria maxima* (Hartm.) Holmb. – лепешняк великий, *Holcus lanatus* L. – медова трава шерстиста, *Hordeum vulgare* L. – ячмінь звичайний [культив., спонт.], *Lolium arundinaceum* (Schreb.) Darbysh. (*Festuca arundinacea* Schreb.) – пажитниця очеретяна (костриця очеретяна), *Lolium giganteum* (L.) Darbysh. (*Festuca gigantea* (L.) Vill.) – пажитниця велетенська (костриця велетенська), *Lolium perenne* L. – пажитниця багаторічна, *Lolium pratense* (Huds.) Darbysh. (*Festuca pratensis* Huds.) – пажитниця лучна (костриця лучна), *Melica nutans* L. – перлівка поникла, *Milium effusum* L. – просянка розлога, *Molinia caerulea* (L.) Moench – молінія голуба, *Nardus stricta* L. – біловус стиснутий, *Phalaris arundinacea* L. – очеретянка звичайна (канаркова трава очеретяна), *Phleum pratense* L. – тимофіївка лучна, *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. – очерет звичайний, *Poa annua* L. (*Ochlopoa annua* (L.) H.Scholz) – тонконіг однорічний, *Poa bulbosa* L. – тонконіг бульбистий, *Poa nemoralis* L. – тонконіг дібровний, *Poa pratensis* L. – тонконіг лучний, *Setaria viridis* (L.) P.Beauv. – мишій зелений, *Triticum aestivum* L. – пшениця м'яка [культив., спонт.], *Zea mays* L. – кукурудза звичайна [культив., спонт.].

Polygalaceae: *Polygala comosa* Schkuhr – китятки чубаті.

Polygonaceae: *Fallopia convolvulus* (L.) Á.Löve – витка гречка берізкова, *Fallopia dumetorum* (L.) Holub – витка гречка чагарникова, *Persicaria amphibia* (L.) Delarbre – персікарія земноводна (гірчак земноводний), *Persicaria hydropiper* (L.) Delarbre – водяний перець (гірчак перцевий), *Persicaria lapathifolia* (L.) Delarbre – персікарія шорстка (гірчак шорсткий), *Persicaria maculosa* Gray (*Polygonum persicaria* L.) – персікарія плямиста (гірчак плямистий, гірчак почечуйний), *Persicaria minor* (Huds.) Opiz – персікарія мала (гірчак малий), *Polygonum aviculare* L. – спориш звичайний, *Reynoutria × bohemica* Chrték & Chrtková – далекосхідна гречка богемська, *Reynoutria japonica* Houtt. – далекосхідна гречка японська (Patočka et al., 2017), *Rumex acetosella* L. – щавель горобиний, *Rumex confertus* Willd. – щавель

кінський, *Rumex crispus* L. – щавель кучерявий, *Rumex hydrolapathum* Huds. – щавель прибережний, *Rumex obtusifolius* L. – щавель туполистий, *Rumex patientia* L. – щавель шпинатний [культив., спонт.], *Rumex thyrsiflorus* Fingerh. – щавель пірамідальний.

Portulacaceae: *Portulaca oleracea* L. agg. – портулак городній.

Potamogetonaceae: *Potamogeton crispus* L. – рдесник кучерявий.

Primulaceae: *Hottonia palustris* L. – плавушник болотний, *Lysimachia arvensis* (L.) U.Manns & Anderb. (*Anagallis arvensis* L.) – курячі очка польові, *Lysimachia europaea* (L.) U.Manns & Anderb. (*Trientalis europaea* L.) – одинарник європейський, *Lysimachia nummularia* L. – вербозілля лучне, *Lysimachia thyrsiflora* L. (*Naumburgia thyrsiflora* (L.) Rchb.) – вербозілля китицецвіте, *Lysimachia vulgaris* L. – вербозілля звичайне, *Primula veris* L. – первоцвіт весняний [РР Київ. обл.].

Ranunculaceae: *Anemone nemorosa* L. (*Anemonoides nemorosa* (L.) Holub) – анемона дібровна (Семенкевич, 1925; підтверджено сучасними знахідками), *Anemone ranunculoides* L. (*Anemonoides ranunculoides* (L.) Holub) – анемона жовтецева, *Aquilegia vulgaris* L. – орлики звичайні [культив., спонт., РР Київ. обл.], *Caltha palustris* L. – калюжниця болотна, *Clematis recta* L. – ломиніс прямий, *Delphinium ajacis* L. (*Consolida orientalis* Schrödinger) – сокирки садові (сокирки Аякса) (Бортняк, 1962), *Delphinium consolida* L. (*Consolida regalis* Gray) – сокирки польові, *Pulsatilla patens* (L.) Mill. – сон розкритий (сон широколистий, сон-трава), *Ranunculus acris* L. – жовтець їдкий (Карпюк та ін., 2021), *Ranunculus auricomus* L. – жовтець золотистий, *Ranunculus ficaria* L. (*Ficaria verna* Huds.) – пшінка весняна, *Ranunculus flammula* L. – жовтець вогнистий, *Ranunculus minimus* (L.) E.H.L.Krause (*Myosurus minimus* L.) – мишачий хвіст малий, *Ranunculus polyanthemus* L. – жовтець багатоквітковий (жовтець рясноцвітій), *Ranunculus repens* L. – жовтець повзучий, *Ranunculus sardous* Crantz – жовтець сардинський, *Ranunculus sceleratus* L. – жовтець отруйний, *Thalictrum aquilegiifolium* L. – рутвиця орликолиста, *Thalictrum lucidum* L. – рутвиця блиска, *Trollius europaeus* L. – купальниця європейська [РР Київ. обл.] (Чурілов, 2015 [за гербарними матеріалами І. Удри 1976 року, NUBIP]).

Rhamnaceae: *Frangula alnus* Mill. – крушина ламка, *Rhamnus cathartica* L. – жостір проносний (Ольшанський, 2014).

Rosaceae: *Agrimonia eupatoria* L. – парило звичайне, *Agrimonia procera* Wallr. – парило високе, *Argentina anserina* (L.) Rydb. (*Potentilla anserina* L.) – перстач гусячий (гусячі лапки), *Aruncus dioicus* (Walter) Fernald – таволжник звичайний [здичавіло, О. Левон, 2010, <https://www.inaturalist.org/observations/119994234>], *Chaenomeles japonica* (Thunb.) Lindl. ex Spach – японська айва звичайна (Urbanavičiūtė et al., 2020; Moneva et al., 2023), *Comarum palustre* L. – вовче тіло болотяне, *Crataegus monogyna* Jacq. – глід одноматочковий, *Crataegus rhipidophylla* Gand. (*Crataegus curvisepala* Lindm.) – глід кривочашечковий, *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – гадючник болотний, *Filipendula vulgaris* Moench – гадючник звичайний, *Fragaria × ananassa* (Duchesne ex Weston) Duchesne ex Rozier – суниця садові (полуниця садові) (Ольшанський та ін., 2024; Charoenwoodhipong et al., 2024), *Fragaria vesca* L. – суниця лісові (Мегалінська та ін., 2024), *Geum rivale* L. – гравілат річковий, *Geum urbanum* L. – гравілат міський (гребінник звичайний), *Malus × domestica* (Suckow) Borkh. – яблуня домашня (Josimuddin et al., 2022), *Malus sylvestris* (L.) Mill. – яблуня лісова, *Potentilla alba* L. – перстач білий, *Potentilla argentea* L. – перстач сріблястий, *Potentilla erecta* (L.) Raeusch. – перстач випрямлений (калган, перстач прямостоячий), *Potentilla norvegica* L. – перстач норвезький, *Potentilla reptans* L. – перстач повзучий, *Prunus armeniaca* L. (*Armeniaca vulgaris* Lam.) – абрикоса, *Prunus avium* (L.) L. (*Cerasus avium* (L.) Moench) – черешня, *Prunus cerasifera* Ehrh. (*Prunus divaricata* Ledeb.) – алича, *Prunus cerasus* L. (*Cerasus vulgaris* Mill.) – вишня звичайна, *Prunus domestica* L. – слива домашня (Nighat et al., 2020; Seniuk et al., 2022), *Prunus padus* L. (*Padus avium* Mill.) – черемха звичайна, *Prunus persica* (L.) Batsch (*Persica vulgaris* Mill.) – персик [культив.] (Уруг et al., 2019; Al-Snafi, 2022), *Prunus serotina* Ehrh. (*Padus serotina* (Ehrh.) Borkh.) – черемха пізня (Luna-Vázquez et al., 2013), *Prunus tomentosa* Thunb. (*Cerasus tomentosa* (Thunb.) Loisel.) – вишня повстиста (Liu et al., 2018; Jiang et al., 2024), *Pyrus communis* L. – груша звичайна (Мегалінська та ін., 2024), *Rosa canina* L. agg. – шипшина собача, *Rosa corymbifera* Borkh. – шипшина щитконосна, *Rosa rugosa* Thunb. – шипшина зморшкувата, *Rosa villosa* L. –

шипшина яблунева, *Rubus caesius* L. – ожина сиза, *Rubus idaeus* L. – малина звичайна, *Sorbaria sorbifolia* (L.) A. Braun – горобинник звичайний, × *Sorbaronia fallax* (C.K. Schneid.) C.K. Schneid. (*Aronia* × *mitschurinii* A.K. Skvortsov & Maitul.) – горобиноаронія оманлива (Ольшанський, Шиндер, 2021), *Sorbus aucuparia* L. – горобина звичайна (Мегалінська та ін., 2024). Примітки: з поміж видів цієї родини *Chaenomeles japonica*, *Fragaria* × *ananassa*, *Malus* × *domestica*, *Prunus armeniaca*, *P. cerasus*, *P. domestica*, *P. tomentosa*, *Rosa rugosa*, *Sorbaria sorbifolia*, × *Sorbaronia fallax* на території Немішаївської громади культивуються і трапляються здичавіло; *Prunus avium*, *P. cerasifera*, *Pyrus communis*, *Rubus idaeus* є абorigенними, також культивуються сортові рослини цих видів.

Rubiaceae: *Cruciata glabra* (L.) Opiz – хрестолист голій, *Galium album* Mill. – підмаренник білий, *Galium aparine* L. – підмаренник чіпкий, *Galium boreale* L. – підмаренник північний, *Galium humifusum* M. Bieb. – підмаренник сланкий, *Galium mollugo* L. – підмаренник м'який, *Galium odoratum* (L.) Scop. – підмаренник запашний, *Galium palustre* L. – підмаренник болотний, *Galium rivale* (Sm.) Griseb. – підмаренник прибережний, *Galium uliginosum* L. – підмаренник багновий, *Galium verum* L. – підмаренник справжній.

Salicaceae: *Populus alba* L. – тополя біла, *Populus nigra* L. – тополя чорна, *Populus tremula* L. – осика, *Salix alba* L. – верба біла, *Salix aurita* L. – верба вушката, *Salix caprea* L. – верба козяча, *Salix cinerea* L. – верба попеляста, *Salix* × *fragilis* L. – верба ламка, *Salix rosmarinifolia* L. – верба розмаринолиста, *Salix triandra* L. – верба тритичинкова.

Santalaceae: *Viscum album* L. subsp. *album* – омела біла.

Sapindaceae (incl. Aceraceae): *Aesculus hippocastanum* L. – гірकोкаштан звичайний (кінський каштан), *Acer campestre* L. – клен польовий, *Acer platanoides* L. – клен звичайний (клен гостролистий), *Acer pseudoplatanus* L. – явір, *Acer tataricum* L. – клен татарський.

Saxifragaceae: *Chrysosplenium alternifolium* L. – жовтяниця черговолиста.

Scrophulariaceae: *Scrophularia nodosa* L. – ранник вузлуватий, *Scrophularia oblongifolia* Loisel. (*Scrophularia umbrosa* Dumort.) – ранник видовженолистий (ранник затінковий), *Verbascum lychnitis* L. – дивина волотиста (дивина борошниста), *Verbascum nigrum* L. – дивина чорна, *Verbascum phlomoides* L. – дивина звичайна (дивина лікарська), *Verbascum thapsus* L. – дивина ведмежа (ведмеже вуха).

Solanaceae: *Alkekengi officinarum* Moench (*Physalis alkekengi* L.) – міхунка звичайна (фізаліс звичайний), *Solanum dulcamara* L. – паслін солодко-гіркий, *Solanum lycopersicum* L. (*Lycopersicon esculentum* Mill.) – помідор (Mallick, 2021; Włodarczyk et al., 2023), *Solanum melongena* L. – баклажан, *Solanum nigrum* L. – паслін чорний, *Solanum tuberosum* L. – картопля (Дубова та ін., 2025). Примітка: на території Немішаївської громади *Alkekengi officinarum*, *Solanum lycopersicum*, *S. melongena* та *S. tuberosum* культивують як харчові рослини, які іноді можуть росли поблизу місць вирощування, на смітниках як ефемерофіти (Ольшанський та ін., 2024).

Thymelaeaceae: *Daphne mezereum* L. – вовчі ягоди звичайні (вовче лико) [PP Київ. обл.] (Андрієнко та ін., 1981).

Typhaceae (incl. Sparganiaceae): *Sparganium erectum* L. – їжача голівка пряма, *Typha angustifolia* L. – рогіз вузьколистий, *Typha latifolia* L. – рогіз широколистий.

Ulmaceae: *Ulmus glabra* Huds. – в'яз шорсткий, *Ulmus laevis* Pall. – в'яз гладенький, *Ulmus minor* Mill. (*Ulmus carpiniifolia* Suckow) – в'яз малий, *Ulmus pumila* L. – в'яз карликовий (Hussein et al., 2020).

Urticaceae: *Urtica dioica* L. – кропива дводомна.

Verbenaceae: *Verbena officinalis* L. – вербена лікарська.

Viburnaceae (incl. Adoxaceae, Sambucaceae): *Adoxa moschatellina* L. – адокса мускусна (пижмівка звичайна), *Sambucus ebulus* L. – бузина трав'яна, *Sambucus nigra* L. (див. рис. 1: D) – бузина чорна, *Sambucus racemosa* L. – бузина червона, *Viburnum opulus* L. (див. рис. 1: F) – калина звичайна (Кернична та ін., 2025).

Violaceae: *Viola arvensis* Murray – фіалка польова, *Viola canina* L. – фіалка собача, *Viola hirta* L. – фіалка шорстка, *Viola mirabilis* L. – фіалка дивовижна, *Viola odorata* L. – фіалка запашна, *Viola reichenbachiana* Jord. ex Boreau – фіалка Райхенбаха, *Viola suavis* M. Bieb. – фіалка приємна, *Viola tricolor* L. – фіалка триколірна.

Vitaceae: *Vitis vinifera* L. – виноград звичайний [культив., спонт.].

Обговорення результатів

Таким чином, за результатами польових досліджень, проведених авторами, та за літературними даними на території Немішаївської територіальної громади виявлено 643 види лікарських рослин (табл. 1). Для порівняння, для всієї території України наводяться 2219 таких видів (Мінарченко, 2005).

Таблиця 1. Систематична структура флори лікарських рослин Немішаївської громади

Table 1. Systematic structure of medicinal plants flora of Nemishaieie hromada

Відділ	Кількість видів
Lycopodiophyta	2
Polypodiophyta	14
Pinophyta	2
Magnoliophyta	625
Разом:	643

Як показано на рисунку 2, у Немішаївській громаді найчисленнішими за кількістю видів лікарських рослин є родини Asteraceae (75), Poaceae (44), Rosaceae (40), Brassicaceae (37), Fabaceae (33), Lamiaceae (28), Caryophyllaceae (27), Apiaceae і Ranunculaceae (по 20) та Polygonaceae (17). Натомість в урбанofлорі Білої Церкви до трійки провідних родин належать Asteraceae (60), Lamiaceae (37) та Rosaceae (34 видів лікарських рослин) (Білявський, 2021), ці ж родини були провідними на території колишнього Переяслав-Хмельницького району: Asteraceae (51), Lamiaceae (23) і Rosaceae (16 видів) (Довгопола, 2020). Очевидно, такі особливості зумовлюються відмінностями фізико-географічних умов та господарською діяльністю на вказаних територіях. Разом 10 провідних родин Немішаївської громади налічують 321 вид, що становить близько половини всіх лікарських рослин, які ростуть на її території.

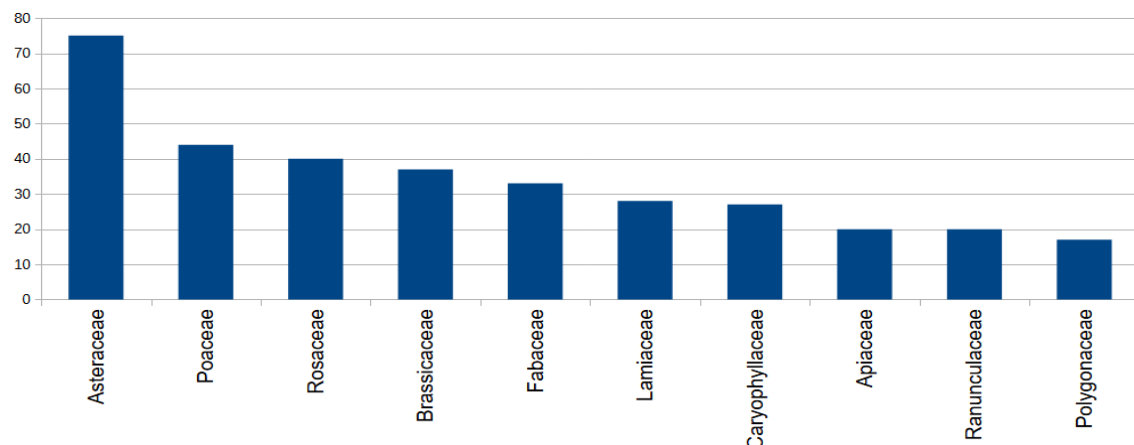

Рисунок 2. Топ-10 родин за кількістю видів лікарських рослин у Немішаївській територіальній громаді.

Figure 2. Top 10 families by number of medicinal plant species in Nemishaieie hromada.

Із складеного нами переліку лікарських рослин Немішаївської селищної громади у сучасних реаліях практично використовуються небагато видів. Проте, скільки саме видів рослин споживаються місцевим населенням ще не досліджено. Лікарські рослини Немішаївської громади умовно можна розділити на дикорослі (594 види) та культивовані (72 види); при додаванні цих чисел сума буде більшою загальної кількості видів нашого списку, бо деякі види рослин одночасно належать до обох груп (наприклад, *Armoracia rusticana*, *Heimerocallis fulva*, *Hippophae rhamnoides*, *Ipomoea purpurea*, *Prunus avium*, *Prunus cerasifera* тощо). Щодо видів лікарських рослин, які вирощуються, хочемо відмітити наступне. Одні з цих видів культивуються власне як лікарські (*Melissa officinalis*, *Mentha × piperita* і т.п.), інші – вирощуються головним чином як їстівні (*Juglans regia*, *Prunus armeniaca*, *P. cerasus* та ін.) або декоративні рослини (*Calendula officinalis*, *Rosa rugosa*, *Tagetes patula* тощо).

Ряд наведених видів входять до 100 найбільш небезпечних інвазійних видів судинних рослин (Зав'ялова, 2017): *Amaranthus retroflexus*, *Asclepias syriaca*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Bidens frondosa*, *Centaurea diffusa*, *Erigeron canadensis*, *Euphrosyne xanthiifolia* (*Iva xanthiifolia*), *Galinsoga parviflora*, *Grindelia squarrosa*, *Helianthus tuberosus*, *Solidago canadensis*, *Xanthium spinosum*, *Xanthium strumarium*, *Impatiens parviflora*, *Lepidium draba* (*Cardaria draba*), *Sisymbrium loeselii*, *Cannabis sativa*, *Saponaria officinalis*, *Echinocystis lobata*, *Elaeagnus angustifolia*, *Amorpha fruticosa*, *Caragana arborescens*, *Robinia pseudoacacia*, *Elodea canadensis*, *Juncus tenuis*, *Mirabilis nyctaginea*, *Syringa vulgaris*, *Oenothera biennis*, *Reynoutria* × *bohemica*, *Reynoutria japonica*, *Portulaca oleracea*, *Prunus serotina*, *Rosa rugosa*, *Sorbaria sorbifolia*, *Salix* × *fragilis*, *Ulmus pumila*. Крім них, ми відмічали значне поширення в соснових лісах Немішаївської громади чужорідних видів *Phytolacca americana* та ×*Sorbaronia fallax* (*Aronia* × *mitschurinii*).

Із складеного нами переліку лікарських рослин 28 видів належать до рідкісних. 16 видів – зі Списку регіонально рідкісних, зникаючих видів рослин і грибів, які потребують охорони у Київській області. З поміж них *Ophioglossum vulgatum*, *Calla palustris*, *Wolffia arrhiza*, *Antennaria dioica*, *Drosera rotundifolia*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Chimaphila umbellata*, *Veratrum lobelianum*, *Digitalis grandiflora*, *Primula veris*, *Trollius europaeus*, *Daphne mezereum* належать до природних (дикорослих) видів, а *Onoclea struthiopteris*, *Picea abies*, *Ornithogalum umbellatum* та *Aquilegia vulgaris* – до культивованих. Про зростання *Drosera rotundifolia* на дослідженій території є лише відносно давні відомості: "Київська обл., пос. Немішаєво, VII. 1973, Leg. & Det.: Хоменко П.О., NUBIP", <https://www.inaturalist.org/observations/109950173>, а сучасних спостережень немає. 12 видів рослин включені до Червоної книги України: *Allium ursinum*, *Muscari botryoides*, *Iris sibirica*, *Lilium martagon*, *Cephalanthera longifolia*, *Dactylorhiza maculata*, *D. sambucina*, *Epipactis helleborine*, *Neottia nidus-avis*, *N. ovata*, *Platanthera bifolia* та *P. chlorantha*, – із яких *Muscari botryoides* вирощується як декоративна рослина, місцями трапляється здичавіло. Незважаючи на наявні заборони, із перелічених видів *Allium ursinum* збирається місцевим населенням як їстівна рослина.

Висновки

За результатами власних польових досліджень та з врахуванням літературних відомостей складено перелік лікарських рослин Немішаївської селищної територіальної громади, який налічує 643 види. Найбільше лікарських рослин у родинях Asteraceae, Rosaceae та Rosaceae. 28 видів належать до рідкісних: 16 з них – регіонально рідкісні види Київської області, а 12 видів включені до Червоної книги України (2009).

ORCID

Лісовський Л.В.: <https://orcid.org/0009-0007-0856-888X>
 Ольшанський І.Г.: <https://orcid.org/0000-0002-8615-7054>
 Баранський О.Р.: <https://orcid.org/0000-0002-9808-1990>
 Довгопола Л.І.: <https://orcid.org/0000-0001-6407-332X>

Список посилань

- Андрієнко Т.Л., Прядко О.І., Удра І.Х., Шеляг-Сосонко Ю.Р. (1981). Рослинність заповідного масиву "Бабка" на Київському Поліссі. *Український ботанічний журнал*, 38(2): 91–95.
- Баранський О.Р. (2024). Знахідки видів рослин, занесених до Червоної книги України, на території Українського Полісся. *Поширення раритетного біорізноманіття в Україні / Серія: "Conservation Biology in Ukraine"*. Вип. 38. Київ, Чернівці, с. 20–24.
- Білявський С.М. (2021). Лікарські рослини урбанofлори Білої Церкви. *Planta+. Наука, практика та освіта: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 19 лютого 2021 р.). Київ: Паливода А.В., с. 433–437.
- Блюм Р.Я., Сахарова В.Г., Рабоконь А.М., Шумілова А.В., Шиян Н.М., Мосякін С.Л., Блюм Я.Б. (2024). Поширення та внутрішньовидове різноманіття рижю дрібноплідного (*Camelina microcarpa*, Brassicaceae) в Україні. *Український ботанічний журнал*, 81(1): 52–62. <https://doi.org/10.15407/ukrbotj81.01.052>
- Богомаз М.В., Шевченко Н.М. (2019). Знахідки рослин Червоної книги України протягом 2007–2018 років на існуючих і перспективних територіях природно-заповідного фонду. *Знахідки рослин і*

- грибів Червоної книги та Бернської конвенції (Резолюція 6). Т. 1 (Серія: "Conservation Biology in Ukraine". Вип. 11). Київ, Чернівці: Друк Арт, с. 51–58.
- Бортняк М.М. (1962). До поширення деяких нових та маловідомих для Київського Полісся рослин. *Український ботанічний журнал*, 19(3): 79–84.
- Бортняк М.М. (1978). Нові знахідки флори Київщини. *Український ботанічний журнал*, 35(4): 356–361.
- Василюк О.В., Богомаз М.В., Шевченко Н.М., Шевченко М.С., Іноземцева Д.М., Плига А.В., Костюшин В.А., Коломицев Г.О. (2019). Знахідки рослин, занесених до Червоної книги України та резолюції 4 Бернської конвенції, в існуючих і перспективних територіях природно-заповідного фонду Київської області та м. Києва. *Знахідки рослин і грибів Червоної книги та Бернської конвенції (Резолюція 6). Т. 1* (Серія: "Conservation Biology in Ukraine". Вип. 11). Київ, Чернівці: Друк Арт, с. 122–136.
- Гонтова Т.М. (2009). Амінокислотний склад трави та коренів живокосту лікарського та живокосту кавказького. *Фармацевтичний журнал*, 1: 117–120.
- Двірна Т.С. (2020). Використання інвазійних видів роду *Solidago* L. України у фармації. *Planta+. Дослідження та перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті доктора хімічних наук, професора Ніни Павлівни Максютіної (до 95-річчя від дня народження) (Київ, 20–21 лютого 2020 р.). Київ: Паливода А.В., с. 210–212.
- Довгопола Л.І. (2020). Лікарські рослини природної флори Переяславщини. *Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія*, 22(1): 27–38. <https://doi.org/10.34142/2708-5848.2020.22.1.03>
- Дубова Г., Бесараб О., Гарник Т., Будник Н., Юхно В., Галкін О. (2025). Розроблення лікувально-профілактичних напоїв на основі соку сирого картоплі (*Solanum tuberosum*). *Фітотерапія. Часопис*, 1: 129–141. <https://doi.org/10.32782/2522-9680-2025-1-129>
- Зав'ялова Л.В. (2017). Види інвазійних рослин, небезпечні для природного фіторізноманіття об'єктів природно-заповідного фонду України. *Біологічні системи [Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи)]*, 9(1): 87–107.
- Карпюк В.Р., Юзьків С.Л., Журахівська Л.Р., Конечний Ю.Т., Конечна Р.Т. (2021). Жовтець ідкий (*Ranunculus acris* L.): аналітичний огляд поширення, хімічного складу, біологічної активності та медичного застосування. *Фармацевтичний часопис*, 3: 74–82. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2021.3.12476>
- Кернична І.З., Вронська Л.В., Демид А.Є., Шанайда М.І. (2025). Калина звичайна – лікарська рослина із значним ресурсним потенціалом: вивчення фенольних сполук її листя і напрацювання методик його стандартизації. *Фармацевтичний часопис*, 2: 7–16. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2025.2.15290>
- Кініченко А. (2024). Сідач коноплевий. Хімічний склад, фармакологічні властивості та застосування в медицині (огляд літератури). *Фітотерапія. Часопис*, 1: 131–135. <https://doi.org/10.32782/2522-9680-2024-1-131>
- Коврегін О., Махия Л., Владимірова І. (2024). Мікроскопічні та гістохімічні дослідження трави зимолюбки зонтичної (*Chimaphila umbellata* (L.) W.Barton). *Фітотерапія. Часопис*, 4: 224–231. <https://doi.org/10.32782/2522-9680-2024-4-224>
- Коніщук В.В., Мосякін С.Л., Царенко П.М., Кондратюк С.Я., Борисова О.В., Вірченко В.М., Придюк М.П., Фіцайло Т.В., Гаврись Г.Г., Титар В.М., Шупова Т.В. (2012). Червона книга Київської області. *Агроекологічний журнал*, 3: 46–58.
- Лісовський Л., Ольшанський І. (2025). Біологічні та екологічні дослідження на території Немішаївської селищної громади (Бучанський район, Київська область). *Проблеми та перспективи розвитку природничої освітньої галузі*: зб. наук. праць. Переяслав: Домбровська Я.М., с. 190–199.
- Малюгіна О.О., Мазулін О.В., Мазулін Г.В. (2013). Визначення кількісного вмісту флавоноїдів у суцвіттях чорнобривців розлогих і прямостоячих. *Запорізький медичний журнал*, 6: 88–91.
- Маніліч М., Конечна Р. (2023). Сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.): аналітичний огляд літератури. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*, 2(11): 96–108. <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2023-2-14>
- Мацюк О.Д., Вишневіська Л.І., Бугай А.В. (2021). Наукове обґрунтування застосування лопуха великого сучасною медициною та аналіз фармацевтичного ринку препаратів на його основі. *Фармацевтичний часопис*, (2): 44–54. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2021.2.12178>
- Мегалінська Г., Панчук О., Білик Ж., Желтовська Н., Білик В. (2024). Порівняльна літолітична активність деяких харчових та лікарських рослин. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*, 4(18): 98–103. <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2024-4-15>
- Мінарченко В.М. (2005). *Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення)*. Київ: Фітосоціоцентр, 324 с.
- Мінарченко В.М., Тимченко І.А., Двірна Т.С., Махия Л.М., Ковальська Н.П. (2018). *Лікарські папоротеподібні, плауноподібні та хвощеподібні України*. Київ: Паливода А.В., 184 с.

- Ольшанський І., Лісовський Л. (2024). Регіонально рідкісні види рослин у селищі Немішаєве (Київська область, Україна). *Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні: збірник наукових праць з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д-ра біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко-Малюк (1938–2016 рр.)*. Вип. 8 / Уп. В.П. Коломійчук. Київ: Талком, с. 52–57.
- Ольшанський І., Лісовський Л. (2025). Весняні ефемероїди липового лісопарку в селищі Немішаєве (Бучанський р-н, Київська обл., Україна). *Етноботанічні традиції в агрономії, фармації та садовому дизайні: Наукові читання Івана Косенка: матеріали VIII міжнародної наукової конференції, присвяченої 170-річчю від дня народження Миколи Феофановича Кащенко (Умань, 22–25 червня 2025 р.)*. Умань: Сочінський М.М., с. 180–185.
- Ольшанський І., Лісовський Л., Баранський О. (2024). Кенофіти у селищі Немішаєве (Бучанський район, Київська область). *Синантропізація рослинного покриву України: IV Всеукраїнська наукова конференція (11–12 вересня 2024 р., м. Київ, м. Біла Церква)*. Збірник наукових статей. Київ, с. 118–121.
- Ольшанський І., Лісовський Л., Латушко О. (2025). Медоносні рослини на території Немішаївської громади. *Бджільництво України: історія, розвиток та стан галузі: збірник матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 250-й річниці від дня народження П.І. Прокоповича (25 червня 2025 р.)*. Київ: ТОВ "ДІА", с. 50–54.
- Ольшанський І.Г. (2008). Господарське використання ситникових. *Молодь та поступ біології: збірник тез IV Міжнародної конференції студентів і аспірантів (Львів, 7–10 квітня 2008 р.)*. Львів, с. 108–109.
- Ольшанський І.Г. (2014). Родина *Rhamnaceae* Juss. у флорі України. *Чорноморський ботанічний журнал*, 10(2): 190–201.
- Ольшанський І.Г., Федорончук М.М. (2011). Рід *Juncus* L. (Juncaceae) у флорі України. *Український ботанічний журнал*, 68(5): 686–700.
- Ольшанський І.Г., Федорончук М.М. (2012). Рід *Luzula* DC. (Juncaceae) у флорі України. *Український ботанічний журнал*, 69(1): 69–76.
- Ольшанський І.Г., Шиндер О.І. (2021). Нотовид *Sorbaronia fallax* (Rosaceae) у флорі України. *Чорноморський ботанічний журнал*, 17(2): 119–133.
- Опрошанська Т.В., Осолодченко Т.П., Хворост О.П. (2022). Антимікробна активність настоек та рідких екстрактів з коренів лопуха великого, лопуха малого та лопуха павутинистого. *Фармацевтичний часопис*, 4: 46–52. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2021.4.12512>
- Панчук О.С., Плига А.В., Гриник Є.О., Зикова М.О., Карпюк Т.С., Бондарчук Ю.М., Попов Г.В., Давиденко І.В., Данілов О.А., Шелестов А.О., Ковальов М.О., Гнезділова О.О., Ключева К.В., Зінкевич Ж.О., Стопчик В.П., Волкова Г.М. (2019). Лісові види рослин Червоної книги України в Київській області. *Знахідки рослин і грибів Червоної книги та Бернської конвенції (Резолюція 6)*. Т. 1 (Серія: "Conservation Biology in Ukraine". Вип. 11). Київ, Чернівці: Друк Арт, с. 312–318.
- Патока В.В., Дубовенко Ю.І. (2012). До питання збереження парків місцевого значення (на прикладі липового парку в смт Немішаєве Бородянського району Київської області). *Вісті Біосферного заповідника "Асканія-Нова"*, 14: 391–396.
- Подорожний Д.С. (2012). Географічне поширення *Iris sibirica* L. в Україні. *Інтродукція рослин*, 1: 29–36.
- Решетюк О.В., Терлецький В.К., Філіпенко А.Б. (2007). *Лікарські рослини Полісся з основами фітотерапії*. Луцьк: Твердиня, 190 с.
- Семенкевич Ю.М. (1925). Деякі доповнення до флори околиць Києва. *Вісник Київського ботанічного саду*, 3: 35–46.
- Семенко М.В., Поспелов С.В. (2024). *Hypericum perforatum* L. в культурі: від агроекологічних умов до фітофармакологічного профілю. *Український журнал природничих наук*, 7: 159–167. <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.7.2024.17>
- Удра І.Х., Вавриш П.О. (1983). Рідкісні для Київського Полісся лісові угруповання з *Allium ursinum* L. *Український ботанічний журнал*, 40(4): 61–64.
- Червона книга України. Рослинний світ. 2009. Ред. Я. П. Дідух. Київ: Глобалконсалтинг, 912 с.
- Чурілов А.М. (2015). Флора, рослинність і охорона лісів південної частини Київського Полісся. Дис. ... канд. біол. наук (03.00.05 – ботаніка). Київ, 450 с. (рукопис).
- Чурілов А.М. (2019). Поширення дендросозофітів територіями природно-заповідного фонду південної частини Київського Полісся. *Перспективи розвитку екосистемного менеджменту у лісовому комплексі та садово-парковому господарстві: тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 18–19 квітня 2019 р.)*. Київ: НУБіП України, с. 145–146.
- Шапран Ю.П., Довгопола Л.І., Сентіщева Ю.О. (2024). Хорологія, ценотичні особливості та вікова структура популяцій *Adonis vernalis* L. на лучно-степових ділянках м. Переяслава та в його околицях. *Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія*, 26(1): 6–12.

- Abutaha, N., Wadaan, M.A., Alghamdi, R.A., Al-Mekhlafi, F.A. (2024). Potential anticancer activity of *Alcea rosea* and molecular docking of selected target proteins in liver cancer cells. *International Journal of Morphology*, 42(6): 1746–1754.
- Al-Snafi, A.E. (2017). *Eschscholzia californica*: A phytochemical and pharmacological – Review. *Indo American Journal of Pharmaceutical Sciences*, 4(2): 257–263.
- Al-Snafi, A.E. (2022). Constituents, nutritional and pharmacological importance of *Prunus persica* – A review. *World Journal of Advanced Pharmaceutical and Medical Research*, 3(1), 19–29. <https://doi.org/10.53346/wjapmr.2022.3.1.0035>
- Bahan, A., Shakalii, S., Hapon, S., Yurchenko, O., Chetveryk, O., Nahorna, S. (2025). Manifestation of morphometric indicators and varietal characteristics in plants of the genus *Tagetes* L. *Fitoterapiia. Chasopys*, 1: 169–178. <https://doi.org/10.32782/2522-9680-2025-1-169>
- Barkworth, M.E., Olonova, M.V., Gudkova, P.D., Ullah, Z., Dyreson, C. (2020). Regional floras: increasing their value while reducing their cost. *International Conferences "Plant Diversity: Status, Trends, Conservation Concept"*. 24, 00010 [1–7]. <https://doi.org/10.1051/bioconf/20202400010>
- Charoenwoodhipong, P., Zuelch, M.L., Keen, C.L., Hackman, R.M., Holt, R.R. (2024). Strawberry (*Fragaria* × *ananassa*) intake on human health and disease outcomes: a comprehensive literature review. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 65(25), 4884–4914. <https://doi.org/10.1080/10408398.2024.2398634>
- Danylyk, I.M., Olshanskyi, I.G. (2021). Synopsis of the order Juncales (Liliopsida) in Ukraine. *Biosystems Diversity*, 29(4), 354–366. <https://doi.org/10.15421/012145>
- Hanif, M., Mehmood, M.H., Ishrat, G., Virji, S.N., Malik, A., Ahmed, M., Gilani, A.H. (2019). Pharmacological basis for the medicinal use of *Alcea rosea* in airways disorders and chemical characterization of its fixed oils through GC-MS. *Pakistan Journal of Pharmaceutical Sciences*, 32(5, Supplementary): 2347–2355.
- Hussein, R.A., Afifi, A.H., Soliman, A.A.F., El Shahid, Z.A., Zoheir, K.M.A., Mahmoud, K.M. (2020). Neuroprotective activity of *Ulmus pumila* L. in Alzheimer's disease in rats; role of neurotrophic factors. *Heliyon*, 6(12): e05678. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e05678>
- Jiang, Y., Zhang, C., Zhang, X., Lan, N., Zhao, Z., Xv, Y., Wang, Q., Wang, S., Chen, B., Chen, X., Wang, Y. (2024). Antigout effects and mechanisms of total flavonoids from *Prunus tomentosa*. *Technology and Health Care*, 32(S1): 217–228. <https://doi.org/10.3233/THC-248019>
- Josimuddin, S.K., Kumar, M., Rastogi, H. (2022). A review on nutritional and medicinal value of *Malus domestica* with various activity. *International Journal of Health Sciences*, 6(S4): 7251–7265. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS4.10163>
- Khalid, T., Chang, C.W., Ross, S.A., Naseer, F., Qadeer, A., Chen, C.C., Rafey, H.A. (2025). Traditional uses, botanical description, phytochemistry, and pharmacological activities of *Phytolacca acinosa*: a review. *Frontiers in Pharmacology*, 15: 1480034. <https://doi.org/10.3389/fphar.2024.1480034>
- Kochjarová, J. (2025). The importance of regional research for the knowledge of the diversity of vascular plants of Slovakia. *Conference "Biodiversity of the plant kingdom in the course of climate change"*. Košice 9th – 11th September 2025. Book of Abstracts. Košice: Equilibria. p. 19. <https://doi.org/10.33542/BPK-0429-3-17>
- Liu, Q.B., Cheng, Z.Y., Yan, Z.Y., Wang, D., Bai, M., Huang, X.X., Song, S.J. (2018). *Prunus tomentosa* seed waste as a source of aromatic glycosides: Valuable phytochemicals with α-glucosidase inhibitory and hepatoprotective properties. *Industrial Crops and Products*, 111: 590–596. <https://doi.org/10.1016/j.indcrop.2017.11.025>
- Luna-Vázquez, F.J., Ibarra-Alvarado, C., Rojas-Molina, A., Rojas-Molina, J.I., Yahia, E.M., Rivera-Pastrana, D.M., Rojas-Molina, A., Zavala-Sánchez, Á.M. (2013). Nutraceutical value of black cherry *Prunus serotina* Ehrh. fruits: antioxidant and antihypertensive properties. *Molecules*, 18(12): 14597–14612. <https://doi.org/10.3390/molecules181214597>
- Mallick, P.K. (2021). Medicinal values of tomato (*Lycopersicon esculentum* Mill. – Solanaceae). *International Journal of Applied Sciences and Biotechnology*, 9(3): 166–168. <https://doi.org/10.3126/ijasbt.v9i3.39789>
- Marinaş, I.C., Oprea, E., Geană, E.I., Luntraru, C.M., Gîrd, C.E., Chifiriuc, M.C. (2021). Chemical composition, antimicrobial and antioxidant activity of *Phytolacca americana* L. fruits and leaves extracts. *Farmacia*, 69(5): 883–889. <https://doi.org/10.31925/farmacia.2021.5.9>
- Moneva, K., Gancheva, S., Valcheva-Kuzmanova, S. (2023). Chemical composition and biologic activities of different preparations of Japanese quince (*Chaenomeles japonica*). *Acta Scientifica Naturalis*, 10(2): 39–54.
- Nighat, S., Haseeb-ur-Rehman, Sidra, T.M., Zarmina, H., Duaa, F., Hafiza, F. (2020). *Prunus domestica*: a review. *Asian Journal of Pharmacognosy*, 4(3): 21–29.
- Patočka, J., Navrátilová, Z., Ovando, M. (2017). Biologically active compounds of knotweed (*Reynoutria* spp.). *Military Medical Science Letters*, 86(1), 17–31. <https://doi.org/10.31482/mmsl.2017.004>

- POWO (2025). Plants of the World Online. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Published on the Internet; <https://powo.science.kew.org/> [accessed 2025-10-15].
- Salehi, B., Sharopov, F., Boyunegmez Tumer, T., Ozleyen, A., Rodríguez-Pérez, C., M. Ezzat, S., Azzini, E., Hosseinabadi, T., Butnariu, M., Sarac, I., Bostan, C., Acharya, K., Sen, S., Nur Kasapoglu, K., Daşkaya-Dikmen, C., Özçelik, B., Baghalpour, N., Sharifi-Rad, J., Valere Tsouh Fokou, P., Cho, W.C., Martins, N. (2019). *Symphytum* species: a comprehensive review on chemical composition, food applications and phytopharmacology. *Molecules*, 24(12), 2272. <https://doi.org/10.3390/molecules24122272>
- Seniuk, I.V., Kravchenko, V.M., Tkachenko, O.V. (2022). Study of antioxidant and anticytolytic activity of extract from *Prunus domestica* leaves. *Reports of Vinnytsia National Medical University*, 26(1): 12–16. [https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2022-26\(1\)-02](https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2022-26(1)-02)
- Shynder, O.I., Negrash, Y.M. (2020). *Sedum pallidum* (Crassulaceae) – alien species of the flora of plain part of Ukraine. *Plant introduction*, 85/86: 75–84. <https://doi.org/10.46341/PI2020009>
- Tobyn, G., Denham, A., Whitelegg, M. (2016). The western herbal tradition: 2000 years of medicinal plant knowledge. London, UK: Singing Dragon, 379 p.
- Upyr, T.V., Jelev, I.S., Lenchyk, L.V., Komisarenko, M.A., Ayaou, A., Poghosyan, O.G., Dimova, G.I., Yeromina, H.O. (2019). Study of biologically active compounds in *Prunus persica* leaves extract. *Research Journal of Pharmacy and Technology*, 12(7): 3273–3276.
- Urbanavičiūtė, I., Liaudanskas, M., Bobinas, Č., Šarkinas, A., Rezgienė, A., Viskelis, P. (2020). Japanese Quince (*Chaenomeles japonica*) as a Potential Source of Phenols: Optimization of the Extraction Parameters and Assessment of Antiradical and Antimicrobial Activities. *Foods*, 9(8), 1132. <https://doi.org/10.3390/foods9081132>
- Włodarczyk, K., Smolińska, B., Majak, I. (2023). The antioxidant potential of tomato plants (*Solanum lycopersicum* L.) under nano-ZnO treatment. *International Journal of Molecular Sciences*, 24(14), 11833. <https://doi.org/10.3390/ijms241411833>
- Yaylı, N., Yaşar, A., Yılmaz İskender, N., Yaylı, N., Cansu, T.B., Coşkunçelebi, K., Karaoğlu, Ş. (2009). Chemical constituents and antimicrobial activities of the essential oils from *Sedum pallidum* var. *bithynicum* and *S. spurium* grown in Turkey. *Pharmaceutical Biology*, 48(2): 191–194. <https://doi.org/10.3109/13880200903074627>